

Türkiye - Suriye İlişkileri

Prof.Dr.Ahmed AĞIRAKÇA

Soğuk Savaş Dönemi Suriye-Türkiye İlişkileri

İkinci Dünya Savaşı sırasında Suriye üzerindeki nüfuzunu iyice kaybeden Fransa, 1946 yılında bölgeden çekilmek zorunda kalırken, ortaya çıkan bağımsız Suriye Devleti ile Türkiye arasında, sorunlarla dolu bir dönem başlıyordu. Savaş sonrasında ortaya çıkan iki kutuplu dünyada yaşanan Sovyet-ABD rekabeti, özellikle Ortadoğu'yu da içine alan yoğun bir nüfuz çekişmesi yaşanmasına neden olmuştu. ABD ve Sovyetlerin karşılıklı yayılcı politikaları, 1950'li yıllardan itibaren Ortadoğu bölgesindeki birçok olayda somut olarak kendini hissettirdi. Ancak Avrupa'nın güvenliğini esas alan NATO ile Güneydoğu Asya'daki Amerikan müttefiki ülkeleri korumayı amaçlayan SEATO (South East Asia Treaty Organization=Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü) arasında yer alan "güvensiz" boşluk batı çıkarları açısından büyük bir zaaf oluşturuyordu. Türkiye ve İran gibi Ortadoğu bölgesine Sovyet nüfuzunun kapısı olabilecek iki Amerikan müttefiki ülke bunun önünde bir set olsalar da, bölgede batı yanlısı güçlü bir askeri paktın oluşturulması yine de zorunlu görülüyordu. Bu amaçla, 1951 yazında başlayan gelişmeler, kademe kademe 4 Nisan 1954 tarihinde Türkiye-Pakistan, 21 Nisan 1954 ABD-İrak, 10 Mayıs 1954 ABD-İrak-Pakistan anlaşmalarıyla sürmüş ve 1955 Şubatında Türkiye ile Irak arasında Bağdat Paktı'nın imzalanması ile sonuçlanmıştı.

İngiltere ve Türkiye'nin ortak çalışmaları sonunda kurulan Bağdat paktının başlangıçtaki aslı amacı bölge devletlerini Batılı savunma ittifakına bağlayacak ortak bir teşkilat içinde buluşturmaktı. O sıralarda Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'ya inmesini engellemekle eş anlamlı olan bu proje, Kasım 1955'te Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve İngiltere arasında Karşılıklı Güvenlik ve Savunma İşbirliği Teşkilatı haline getirildi. Projeye, Arap ülkelerinden sadece Irak'ın olumlu bakması; bölge ülkeleri arasında bir takım bölünmelere neden olduğu gibi Türkiye ile bölge ülkelerinin arasını da iyice açtı. Bu bölünmelerden en önemlisi Türkiye ile Suriye arasında yaşandı. Ocak 1955 tarihinde Şam'ı ziyaret eden TC. Başbakanı Adnan Menderes, Suriye Başbakanı Faris el-Huri ile görüşerek, Şam'ı Pakta girme konusunda ikna etmeye çalıştı. Ama bunda başarılı olamadığı gibi, ziyaret Şam'da Türkiye aleyhine gösterilere neden oldu. Ankara, bölgede hiçte iyi bir şöreti olmayan İngilizlerin başını çektiği böylesi bir pakta Arap ülkelerinin katılacağını ummakla yanıldığı gibi, bu ittifakın Suriye ve Mısır'ı Sovyetler Birliği'nden uzaklaştırmak şöyle dursun, daha da yakınlaşmaları ile sonuçlanacağını görememişti.

Paktın oluşturulmasından sonra, Mısır, Suriye ve Suudi Arabistan bir araya gelerek, görüşmeler yapmış ve "Arap dünyasının askeri, siyasi ve ekonomik yapısını kuvvetlendirecek." bir anlaşma yapılmasına ve bu üç devletin Bağdat Paktı'na katılmamasına karar verdiklerini bildirmişlerdi. Türkiye, bu üç devletin yapmayı planladığı anlaşmanın doğrudan doğruya kendisine yönelik olduğunu kabul ederek Mısır ve Suriye'ye yönelik bildirimler yayınladı. Yine bu çerçevede iki ülke arasında yoğun bir nota trafiği yaşanmış, Türkiye-Suriye ilişkileri çok ciddi bir duruma girmişti.

Türkiye ile Bağdat Paktı'na cephe alan Arap ülkeleri arasındaki gerginliğin temelinde yatan neden, 18 Nisan 1955 tarihinde Bandung'ta toplanan Asya-Afrika Ülkeleri Konferansı'nda da kendini gösterdi. Suriye ile Türkiye arasındaki bu gerginlik, Suriye olaylarının sonuna kadar şiddetini korudu.

1956 Süveyş Buhranı devam ederken, Suriye'nin hızla Sovyetler Birliği'ne yakınlaştığı göze çarpıyordu. Ordu kademelerinde önemli tasfiyelere girilmiş, genelkurmay başkanlığına General Nizamettin yerine "komünist eğilimli" Albay Afif Bızri getirilmişti. Ülkede Cemal Abdunnasır yanlısı Arap milliyetçileri ve Sovyetler Birliği'ne yakın solcular yönetime hakim olmuştu.

Batının müttefiki olan Türkiye'nin hemen güneyinde, bölgeyi tehdit eden, böyle bir "batı aleyhtarı gelişme" bir yandan Amerika ve İngiltere'de, öte yandan da Ankara'da endişelere yol açtı. Irak Kralı Faysal ve Ürdün Kralı Hüseyin, 22 Ağustos 1957'de Türkiye'ye gelerek Suriye konusundaki kaygılarını dile getiren bir görüşme yaptılar. Ancak Sovyetler Birliği'nin 10 Eylül tarihinde Türkiye'nin Suriye sınırına askeri yığınak yaptığını belirterek, Ankara'ya bir nota vermesi ve "Türkiye'yi Suriye'ye tecavüz emelleri beslemekle" suçlaması Eylül 1957 tarihinden itibaren buhranı, bir yanda ABD-Türkiye, öbür yanda Suriye-SSCB'nin yer aldığı büyük bir uluslararası anlaşmazlık haline dönüştürdü. 8 Ekim 1957 tarihinde bazı sınır olaylarının patlak vermesi üzerine, konu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na götürüldü.

22 Ekim 1957 tarihinde yapılan müzakereler ardından, sorunun taraflar arasında barışçı bir şekilde çözülmesine karar verildi. Suudi Arabistan'ın arabuluculuk girişimleri, Mısır ve Suriye'nin Şubat 1958'de "Birleşik Arap Cumhuriyeti" adı altında birleşmeleri ve birleşmeyi Türkiye'nin hemen tanınması havayı yumuşattı. Böylece sorun savaşa dönüşmeden kapatılmış oldu. Aslında iki ülkenin kendi çıkarlarının zedelenmesinden kaynaklanan bir mesele olmayan bu ve benzeri gerilimler, 1947'den sonra iki blok arasında başlayan ve sonradan gittikçe büyüyen kuvvet çekişmesinin Ortadoğu'da patlak veren bir görüntüsünden başka bir şey değildi.

Beşşar Esed Dönemi, Türkiye – Suriye İlişkileri

Soğuk Savaş döneminin özelliklerinden dolayı, Suriye-Türkiye ilişkilerinde 1990'lı yıllara kadar inşilicikşli bir seyir izlemekle birlikte köklü ve belirgin bir değişiklik yaşanmamıştır. Şam yönetiminin dış politika önceliklerinin başında işgal altındaki Arap topraklarının bağımsızlığını kazanması gelmektedir. Suriye'nin resmi görüşüne göre işgal edilmiş Arap toprakları, İsrail'in elindeki Filistin ve Golan ile Türkiye'nin elindeki Hatay ili idi. Suriye'deki okullarda ve devlet dairelerinde aslı duran haritalarda hala Suriye sınırları içinde görünen Hatay ili, tüm Suriye-Türkiye ilişkilerinde önemli bir faktör olarak kalsa da, ikili resmi görüşmelerde hiçbir zaman açıkça gündeme getirilmedi.

Bununla birlikte Soğuk Savaş'ın bitiminden bu yana Suriye-Türkiye ilişkilerinde üç konu her zaman önemini muhafaza etti. İç içe geçmiş olan ve neden sonuç ilişkisi açısından birbirini etkileyen bu sorunlar, "Su", "Güvenlik" ve son yıllardan itibaren "İsrail-Türkiye İlişkileri" çerçevesinde şekillenmiştir.

Savaşın Eşiğinden Barışa

Türkiye - Suriye ilişkileri en gergin noktaya, PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye'de barındırılması ve örgüte her türlü desteğin verilmesiyle doruk noktasına ulaştığı dönemde geldi. Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Atilla Ateş, Temmuz 1998'de Suriye sınırındaki Reyhanlı ilçesinde yaptığı konuşmada, teröre destek veren Şam yönetimine karşı Türkiye'nin sabrının tükendiğini açıkladı. Dokuzuncu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de, 1 Ekim 1998 günü TBMM'nin açılışında yaptığı konuşmada, şu uyarıyı yaptı. "Esasen Suriye Türkiye'ye karşı açık bir husumet politikası izlemektedir. PKK terör örgütüne aktif destek sağlamayı sürdürmektedir. Tüm uyarılarımıza ve barışçı açılımlarımıza rağmen hasmane tutumundan vazgeçmeyen Suriye'ye karşı mukabelede bulunma hakkımızı saklı tuttuğumuzu, sabrımızın taşmak üzere olduğunu bir kere daha dünyaya ilan ediyorum." Demirel'in çıkışının ardından Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek iki ülke arasında arabulucuk yapmak üzere Ankara'ya geldi. Türkiye Suriye'ye "kararlılığını" bir kez de Mübarek aracılığıyla ilettili. Sınırlarına Türkiye tarafından yığınak yapılan Suriye Suriye son derece akıllı ve ferasetli bir politika geliştirdi. Bunun üzerine Abdullah Öcalan 12 Ekim'de Suriye'den çıkarıldı. Öcalan Yunanistan, Rusya, İtalya ve Kenya yolculuklarının ardından yakalanarak Türkiye'ye getirildi. Bu dönemde Türkiye ile Suriye arasında karşılıklı mesajlarla başlayan yumuşama "Adana mutabakatı" ile tatlı bir şekilde sonuçlandı. Güvenlik kaygılarını gidermek ve ortak görüş belirlemek ve PKK terörüne karşı işbirliği sağlamak amacıyla 20 Ekim 1998 tarihinde imzalanan mutabakat gereğince bugüne kadar üç kez Suriye'de, üç kez de Türkiye'de toplantı yapıldı.

Hafız Esed'in 2000 yılında vefat etmesi üzerine Türkiye'nin Cumhurbaşkanlığı düzeyinde cenaze

törenine katılması Türkiye-Suriye ilişkilerinde yeni bir dönemin ilk başlangıç noktasını oluşturması bakımından önemlidir. Abdullah Öcalan'ın Suriye'den sınırdaşı edilmesi ve karşılıklı güvenlik komitesinin kurulmasından sonra yumuşamaya başlayan ilişkiler, Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Hafız Esed'in cenaze merasimine gitmesi ile normalleşme seyrini sürdürdü.

Türkiye, terörist Abdullah Öcalan'ın yakalanması sürecinde savaşın eşğine geldiği Suriye yönetimine tarihi bir jest yaptı. ECO Zirvesi için Tahran'a gitmeyen Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Hafız Esed'in bugünkü cenaze törenine katılma kararı aldı. Karar, Türkiye'nin Suriye politikasında köklü bir değişime yönelerek "yeni bir sayfa açtığı" biçiminde yorumlandı.

Esed'in ölüm haberi üzerine Ankara'da cenaze törenine katılım konusunda yoğun bir trafik yaşandı. Törene Türkiye'nin Devlet Başkanı düzeyinde katılıp katılmayacağı tartışmaları sürerken hafta sonunda Cumhurbaşkanı Sezer'in Şam'a gitmesinin zayıf bir olasılık olduğu, bakan ya da Başbakan Yardımcısı düzeyinde katılımın gerçekleşebileceği belirtildi. Yapılan değerlendirmeler sonrasında karar önceki gün Güneydoğu'ya bir gezi gerçekleştiren Başbakan Bülent Ecevit'in Ankara'ya dönüşü sonrasında bırakıldı.

Kararın alındığı Çankaya Köşkü, Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığı üçgeninde yaşanan yoğun trafik sonucunda Türkiye'nin törende Cumhurbaşkanı ile temsil edilmesine karar verildi. Kararın bu yönde verilmesinde Dışişleri'nin olumlu görüş bildirmesi etkili oldu. Bakanlığın görüşünün, Ecevit tarafından da desteklendiği belirtildi.

Şam'a, Ortadoğu'ya ve Dünyaya Mesaj

Kaynaklar Türkiye'nin törene Cumhurbaşkanı düzeyinde katılımının "yeni dönem, yeni sayfa" anlayışı çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini belirttiler. Türkiye'nin törene en üst düzeyde katılım ile yeni Şam yönetimine Öcalan'ın Suriye'den çıkarılmasının ardından başlayan "yumuşamanın sürdürülmesini arzu ettiği" mesajını vereceği kaydedildi. Törene yüksek düzeyde katılımın Suriye'nin yeni yönetimiyle ilişkilerin sıcak tutulması açısından "öne almayı" da sağlayacağı bildirildi. Kararın alınmasında Türkiye'nin törene alt düzeyde katılmasının Ortadoğu barışındaki en stratejik ülkelerden biri olan Suriye'nin yeni yönetimiyle ilişkileri "başından germeme" görüşünün de etkili olduğu öğrenildi.

Ankara'da alınan kararın Ortadoğu'da liderliğe oynayan Mısır ile törene lider düzeyinde katılmayan Batı'ya mesaj içerdiğine işaret edildi.

Bunun hemen ardından Suriye Başkan Yardımcısı Abdülhalim Haddam'ın Ankara'ya yaptığı başarılı ziyaret ilişkileri daha da olumlu bir sürece soktu. Suriye'de beklentilerin aksine ciddi bir iç kargaşa çıkmaması, Türkiye'de olumlu karşılanırken, Sayın Beşşar Esed'in Devlet Başkanlığı'na gelmesi, geleneksel politikaların değişmesi konusunda önemli bir şans olarak görülüyordu. 35 yaşındaki genç Devlet Başkanı'nın Temmuz 2000 tarihinde başlayan iktidarı, Hafız Esed'in son dönemlerinde iyileşmeye başlayan ilişkilerin daha da yumuşamasına sahne olmuş hatta ilk günlerde Beşşar Esed'in Türkiye'ye resmi bir ziyaret düzenlemesi için görüşmelere dahi başlanmıştır. Bunun ilk adımı olarak, ikili ilişkilerin onarılması konusunda çalışmalar yapacak olan komitenin yeniden canlandırılması için üç aşamalı bir plan üzerinde görüşmeler başladı.

Beşşar Esed'in yaptığı ilk iş, Başkan Yardımcısı Haddam'ı Türkiye ile ilişkilerin yeniden canlandırılması için Ankara'ya göndermek oldu. Bu çok mükemmel bir politika idi. Haddam, iki günlük ziyareti sırasında Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e Esed'in iyi niyet mesajını iletirken, ilişkilerin siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel alanlarda arttırılması konusunda kararlı olduklarını bildirdi. Başarılı ve verimli bir ziyaret gerçekleştirdiğini açıklayan Haddam, Sezer'in Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i Türkiye'ye davet ettiğini de ifade etti.

Siyasal ziyaretlerle yumuşatılan zemin, ilerleyen dönemlerde askeri alanlara da yayıldı. Suriye askeri

delegasyonu, ilki 2001 başlarında, ikincisi de Haziran 2001 tarihinde olmak üzere Türkiye'ye resmi ziyaret düzenleyerek, bölgede stratejik bir değişimin ilk adımını attı. Aslında bu tarih bölge açısından iki ayrı "ilk"e sahne oluyordu. İsrail ile askeri işbirliğini korumakta ısrarlı olan Türkiye, o yıl bir ilki gerçekleştirmiş ve Haziran ayı içinde İsrail ve ABD askeri güçleri ile birlikte Konya'da askeri tatbikat yapmıştı. Bundan birkaç gün sonra da Suriye askeri delegesini ağırlayan Ankara, daha önceki dönemde İsrail ağırlıklı bölgesel politikaları biraz olsun dengeye sokmaya başladığı izlenimi veriyordu.

Suriye askeri delegesinin ziyareti iki taraf arasındaki güven inşasında önemli idi ve ileriki yıllarda ortak askeri tatbikatların da gündeme gelebileceği kaydedildi. Böylece Öcalan'ın Suriye'den kovulması ardından geçen süre içinde Suriye-Türkiye ilişkileri hemen her alanda normale dönmeye başladı. Aynı tarihlerde dönemin Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit ve yardımcıları tarafından yapılan değişik açıklamalar, Türkiye'nin resmi görüşünün Suriye ile ilişkilerin geliştirilmesinden yana olduğunu teyit etmeyi amaçlıyordu.

Bununla paralel biçimde atılan ekonomik adımlar, iki taraf arasındaki ticaret hacminin gelişmesini ve buna bağlı olarak da ilişkilerde normalleşmeyi hızlandırdı. Suriye'nin Ankara Büyükelçisi Muhammed Saadet el-Bunni'nin yaptığı açıklamaya göre, 2000 yılında 750 milyon dolar olan karşılıklı ticaret hacmi, 2001'de bir milyar dolar sınırını aşmış, 2002 yılı beklentileri ise 1,5 milyar dolara ulaşmıştı. Bunun hemen her yıl artan bir trend izleyeceği umudunu tekrarlayan Büyükelçi, bir anlamda Suriye yönetiminin Türkiye ile ilişkilerinin gelecekteki seyrine ilişkin ipuçlarını da vermişti.

Türkiye-Suriye ilişkileri 2003 yılında yapılan karşılıklı üst düzey ziyaretlerle önemli ivme kazanımlarına sahne oldu. Aslında ziyaretlerin temelde, Türkiye-Suriye ilişkilerinin geliştirilmesinden ziyade, Irak'ta giderek daha güçlü biçimde duyulan muhtemel bir savaşın ayak seslerinden kaynaklandığı ortadaydı. Irak'taki soruna barışçı bir çözüm bulunması için Irak'a komşu olan Türkiye, Suriye, Ürdün, İran ve Suudi Arabistan ile Mısır dışişleri bakanlarının önce İstanbul'da ardından Suriye'nin başkenti Şam'da yaptıkları toplantılar ikili temaslara da zemin hazırladı. Ocak 2003'te Suriye Dışişleri Bakanı Faruk Şara, uzun yıllardan sonra ilk üst düzey ziyaret için Türkiye'ye geldi. Şara, Irak konusundaki görüşmelerin yanı sıra, Devlet Başkanı Beşşar Esed'in mesajını Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e ileterek, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi konusundaki temennilerini belirtti. Nisan ayı içinde Suriye, Türkiye ve İran'ın üçlü bir anlaşma imzalayarak özellikle bir Kürt devletinin kurulmasını engellenmesi konusunda ortak hareket ettikleri açıklanıyordu.

Suriye Ekonomi Bakanı İsam Ez-Zaim'in Haziran ayı içinde yaptığı Türkiye ziyareti 1998 yılından bu yana yaşanan ikili ilişkilerdeki yükselişin rakamsal açıdan göstergelerini ortaya koydu. Beşşar Esed döneminde Türkiye ile Suriye arasındaki ekonomik ilişkilerin hacmi yüzde 70'lik bir artış göstererek 2 milyar dolara ulaşmıştı. 2003 yılı Temmuz ayında gerçekleşen üst düzey ziyaret Türkiye ile Suriye arasındaki buzları tamamen erittiği gibi, Ortadoğu'nun geleceği açısından da önemli açılımları beraberinde getirdi. Suriye Başbakanı Mustafa Miro'nun Türkiye'ye yaptığı ziyarette güvenlikten, su sorununa ve Ortadoğu barış sürecine kadar pek çok sorun masaya yatırıldı. Türkiye, biraz Suriye'nin kuzeyinden, yani Türkiye sınırına yakın bir bölgeden geldiğinden, biraz da 2000'de göreve getirildiği için geçmişteki sorunlarla lekelenmemiş bir isim olduğundan, Miro'ya hep sıcak bakıyordu. Suriye Başbakanı Muhammed Mustafa Miro'nun Türkiye'ye yaptığı ziyaret ilişkilerin gelmiş olduğu aşamanın olumlu seviyesini göstermesi açısından her iki ülkede de önemli bir başarı olarak kutlandı, ancak bu kutlamanın nedenleri iki taraf için farklıydı. Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'in rejimi için bu ziyaret, Irak işgali sonrasında Ortadoğu bölgesinin yaşadığı mevcut belirsizlik ortamında ilişkilerin yeniden derinleştirilmesi anlamını taşıyordu. Daha iki hafta önce İsrail devlet başkanını ağırlamış Ankara için ise ziyaret, Ortadoğu'ya tarafsız müdahalesinin artması ve daha geniş kapsamlı bir dış politika amaçları çerçevesinde değerlendirildi.

Miro'nun ziyareti 17 yıldır ilk kez bir Suriye başbakanının Türkiye'ye gelmesi bakımından önemli olduğu kadar, Ekim 1998'de neredeyse savaşın eşiğine gelmiş olan iki ülkenin beş yıldır sürekli düzenli münasebetlerinin de zirve noktasını oluşturması bakımından dikkate değerdi. Ancak bu 'bahar havası' sadece iki tarafın ilişkilerini sıkılaştırma amacı taşııyordu. İki tarafın (hatta tüm Ortadoğu'nun) zihnini asıl meşgul eden mesele bariz bir şekilde ABD gücü, Irak'ın geleceği ve bu ikisinin bölgedeki daha geniş kapsamlı etkileriydi.

2003 yılında Malezya'da yapılan İslam Konferansı Örgütü zirvesinde bir araya gelen Türkiye ve Suriye liderleri, ikili ilişkilerin arttırılması konusunda karşılıklı mutabakata varmışlar ve Amerika'nın Irak'ı işgali sonrasında bölgede oluşan yeni durumu ele almışlardı. Bu işgalle birbirine daha da yakınlaşan Türkiye ve Suriye, güvenlik ekseni yeni bir işbirliği dönemini başlattı. İstanbul'da meydana gelen bombalı saldırılarla ilgili soruşturma çerçevesinde Türk güvenlik güçlerinin Suriye'den talep ettiği 22 kişinin iade edilmesi, güven inşasında çok önemli bir rol oynadı.

Ama iki ülke ilişkilerinde bahar havasının hakim olmasını sağlayan en önemli gelişme hiç kuşkusuz Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'in 2004 yılında Türkiye'ye yaptığı resmi ziyareti. 1946 yılından bu yana bağımsız Suriye tarihinde ilk defa Suriyeli bir devlet başkanı Türkiye'ye geliyordu. Bu ziyaret, iki ülke ilişkileri açısından olduğu kadar, bölgesel dengeler açısından da yepyeni bir dönemin başlangıcı olarak yorumlanmıştır.

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler açısından bakıldığında, ilişkilerdeki en önemli çıkmazı oluşturan iki konu Hatay'ın durumu ve su sorunu neredeyse bir daha gündeme getirilmemek üzere çözümlendi. Su sorununa ilişkin olarak, Beşşar Esed:

“Ben kişisel olarak bu tür sorunlara çözümün her zaman uluslararası hukuk ile bulunacağını sanmıyorum. Hatta hukukî yöntemler zaman zaman çözüm yerine çözümsüzlüğü de beraberinde getirebilir. İşte bu nedenle ben Türk dostlarla bu konuda doğrudan diyalog kurmaktan yanayım. Bu diyalog ise, sevgi, dostluk ve karşılıklı çıkarların gözetilmesi ilkesine dayanarak devam ettiği sürece ve Türkiye'nin bu konuda atacağı adımlarla, Suriye'nin su konusundaki beklentileri karşılanır; su sorunu diye bir gündemimiz de kalmaz” diyordu. Hatay konusunda ise, “Konunun çözümü de mutlaka zamana ihtiyaç duymaktadır. Ancak bu, sorunun 'çözülemez' olduğu anlamına gelmez. Nitekim dikkat ederseniz, biz hiçbir zaman, oranın Suriye toprağı olduğunu ve bunun için Türkiye ile savaşağımızı söylemedik. Bana göre bu sorunun en doğru çözümü konuyu bu aşamada bir tarafa bırakmaktır. İkinci olarak, varolan ilişkilerimizi öyle içiçe hale getirmeliyiz ki, sorunun çözümüne doğru daha rahat adımlar atılabilsin. Üçüncü olarak, o düzeye yükseldiğinde, bu ilişkiler varolan sınırlardan çok daha güçlü olacaktır zaten. İşte o zaman bu sorun da çok daha kolay ve kendiliğinden çözülecektir. Ancak, bu sorunun çözümü sonuçta hükümetler arasında sağlanacaktır. Unutulmamalıdır ki, şimdi Suriye ve Türkiye arasında çok büyük bir karşılıklı güven sağlanmıştır; bize düşen bu güveni sürekli güçlendirmektir” açıklamasını yapmıştı.

Bütün bunların anlamı iki taraf arasında artık bu iki unsurun gerginlik kaynağı olarak gündemden tamamen kalktığından başka bir şey değildi. Beşşar'ın Türkiye ziyaretinin ABD'nin Irak'ı işgal ettiği ve Suriye üzerinde baskıların yoğunlaştığı bir döneme denk gelmesi de bölgesel dengeler açısından oldukça anlamlıydı. Irak'ın kitle imha silahlarının Suriye'ye kaçırıldığı iddialarından Büyük Ortadoğu Projesi'ne kadar birçok konuda Suriye'nin hedef ülkeler içinde olması Beşşar'ın Türkiye gezisinin zamanlamasını önemli hale getirmiştir. Irak işgali sürecinde şekillenmeye ve güçlenmeye başlayan ABD-İsrail-Ürdün bloğuna karşı Suriye-Türkiye-İran bloğu ayrı bir güç merkezi olarak belirmişti. Beşşar Esed'in Türkiye ziyareti bu yönüyle bölgeye yabancı müdahalelerinin kabul edilmeyeceğinin de bir tür ilanı olmuştu. Özellikle 1990'lı yılların ortasından itibaren artan Türkiye-İsrail ilişkileri, Suriye'yi büyük bir kıskaca almışken, aradan geçen zaman içinde Türkiye'ye yakınlaşmayı sistemli biçimde sürdüren Suriye, bu kıskaktan kurtulmayı başarmıştır.

Bütün bu gelişmeler çerçevesinde Orta Doğu'da etkinliğini arttırmak isteyen Ankara'nın komşularıyla artan siyasi ve ekonomik ilişkileri dünya başkentlerinde dikkatle izleniyor. Türkiye'nin, özellikle Amerika tarafından teröre destek veren ülkeler olarak nitelenen İran ve Suriye'yle yakın işbirliğinin ayrıntıları merak konusudur.

Türk Gazeteci Devrim Çubukçu, Suriye'nin Washington Büyükelçisi İmed Mustafa'ya iki ülkeyi birbirine giderek daha çok yakınlaştıran nedenleri sordu:

VOA - 10 yıl kadar önce Türkiye ve Suriye savaşın eşiğinden dönmüştü. Bugün durum oldukça farklı. Geçen süre içinde ne değişti?

MUSTAFA - Son derece büyük değişiklikler oldu. Tarihi, kültürel, siyasi ve hatta akrabalık ilişkileri olan iki ülkenin, son derece talihsiz etkenler yüzünden savaşın eşiğine gelmesi büyük bir hataydı. Doğru olan bugün Türkiye ve Suriye arasında yaşananlardır ve bölgedeki ülkelerle dost olmak isteyen bütün uluslara ilişkimiz örnek olmalıdır.

VOA - Türkiye, hem Suriye hem de Amerika ve İsrail'le dost olduğunu söylüyor. Eylül ayında verdiğiniz bir demeçte ülkenizin İsrail'le bir savaş ortamında yaşadığını belirtmiştiniz. Durum böyleyken, Türkiye'nin Amerika ve İsrail'le stratejik ortaklığı sizi rahatsız etmiyor mu?

MUSTAFA - Hayır, hiç etmiyor. Türkiye'nin bundan dolayı olumlu bir rol oynayabileceğini düşünüyoruz. Evet, Suriye ve İsrail resmen savaş halinde ancak defalarca söylediğimiz gibi Arap-İsrail çatışmasına barışçı, uluslararası alanda meşru olan ve toprakların iadesine dayanan bir çözüm istiyoruz. Türkiye, tarafları görüşme masasına getirmede olumlu bir rol üstlenebilir.

VOA - Türkiye ve Suriye arasındaki işbirliği hangi alanları kapsıyor? İlişkiler daha çok siyasi mi ekonomik mi yoksa ikisi birden mi?

MUSTAFA - İlişkileri yalnızca ekonomik ya da siyasi olarak tanımlarsak eksik söylemiş oluruz. Birçok alanda işbirliği yapıyoruz. İki ülke orduları, güvenlik ve istihbarat teşkilatları birlikte çalışıyor. Üniversiteler birbirleriyle anlaşmalar imzalıyor. Kültür kurumlarının işbirliği var. İş dünyasının her iki ülkedeki temsilcileri sağlanan işbirliğinden son derece memnun. Hepsinin ötesinde, "pastanın kreması", Suriye Devlet Başkanıyla Türkiye'deki meslektaşları arasındaki yakın ve sıcak dostluktur.

VOA - Orta Doğu barış sürecinde Türkiye, Suriye ve İsrail arasında arabuluculuk yapıyor mu?

MUSTAFA - Türkiye arabuluculuk yapıyor diyemem. Ancak Türkiye'nin Orta Doğu'nun istikrara kavuşmasında çıkarı vardır. Orta Doğu'ya barış gelmesi tamamıyla Türkiye'nin yararına. Bu hem meşrudur, hem de iyi bir şeydir.

VOA - Irak'ta bölünme tehlikesi bulunduğunu düşünüyor musunuz? Konu Ankara ve Şam arasındaki görüşmelerde gündeme geliyor mu?

MUSTAFA - Bulduğumuz bölgenin geleceğiyle ilgili olarak herkesin gündeminde Irak'ın parçalanma tehlikesinin bulunduğunu düşünüyorum. Ortak anlayışımız şudur: Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması bölgedeki bütün ülkeler için en önemli konudur. Irak'ın parçalanması tam bir kabus olur. Büyük bir felaket olur. Irak halkı da bölgedeki diğer halklar da bundan büyük acı çeker. Parçalanma bütün Orta Doğu'da istikrarsızlık yaratır. Bu kabus senaryosu umarım hiç gerçekleşmez. İnanıyoruz ki Suriye ve dostumuz Türkiye Irak'ın bütünlüğünün korunması için mümkün olan herşeyi yapacaktır.

VOA - Suriye Lübnan'daki siyasi krizi çözmek için girişimlerde bulunuyor mu?

MUSTAFA - Suriye Arap Birliği içinde yoğun bir şekilde Lübnan'daki krizi çözmek için çalışıyor. Suriye ve Arap Birliği'nin önde gelen üyelerinden Suudi Arabistan bir plan üzerinde uzlaştı. Plana göre Lübnan'daki taraflardan hiçbiri krizden zafer ya da yenilgiyle çıkmayacak. Plan, Lübnan'ın krizden toptan zaferle çıkmasını öngörüyor. Bunun adil bir uzlaşma olduğuna inanıyoruz.

VOA - Lübnan'da birçok politikacı suikaste kurban gitti ve bu cinayetlerin bazılarında doğrudan

Suriye sorumlu tutuldu. Suriye'nin güvenlik kuvvetleri ve istihbaratçıları Lübnan'da yıllarca kaldı. Cinayetlerden kimin ya da kimlerin sorumlu olduğunu düşünüyorsunuz?

MUSTAFA - Lübnanlılar, Amerikalılar, İsraililer ve Suriye dahil, dünyada hiç kimse, cinayetleri kimin işlediğini kesin olarak bilmiyor. Durum böyleyken bu suikastlardan en çok kimin zararlı çıktığını görmek son derece kolay: Suriye. Bu suikastlardan kim yarar görüyor: Bush Yönetimi. Bush Yönetiminin bu suikastları düzenlediğini söylemiyorum. Siyasi olarak Amerika'nın bundan yarar sağladığını, Suriye'nin de Lübnan'daki her yeni suikasttan siyasi olarak zarar gördüğünü söylüyorum.

VOA - Sayın Büyükelçi İmed Mustafa, değerlendirmeleriniz ve Amerika'nın Sesi'ne zaman ayırdığınız ve için teşekkür ederiz.

MUSTAFA - Ben teşekkür ederim.

Türkiye Suriye Stratejik Politikalarına Bir Örnek Daha:

Türkiye Suriye stratejik politikalarının ortak yönlerini anlatan bir diğer husus da TBMM Yeni Başkanı Sayın Koksal Toptan ile yapılan bir söyleşi ve bu söyleşide verdiği bilgilerle Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bu konudaki politikasını anlatarak çizdiği çerçeve son derece önemlidir.

TBMM Başkanı Köksal Toptan, Suriye Devlet Başkanı Beşar Esed'in 18 Ekim 2007 Perşembe günü gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti öncesinde, Suriye Haber Ajansı SANA'yla bir görüşme yaptı.

SANA'nın ilk sorusu, gündemdeki Beşar Esed ziyareti ile ilgili oldu. Esed'in ziyaretinin bölge barışına önemli katkılar sağlayacağını belirten TBMM Başkanı Toptan, konuyu şöyle değerlendirdi:

"Bölge, belki de tarihinde olmadığı kadar yoğun tartışmaların, çatışmaların içinde. Bölge ülkelerinin, çok dikkatli, çok akıllı politikalar üretmek suretiyle bu kargaşadan zararsızca çıkmanın yollarını bulmaları lazım. Bu nedenle bölgede söz sahibi, güç sahibi ülkelerin işbirliği imkanlarını kullanması ve bu çatışmaların yerini huzurun, barışın almasının sağlanması için gayret sarf etmesi gerekiyor."

Türkiye'yle Suriye arasındaki işbirliğinin bölge barışına ciddi katkılar sağlayabileceği izlenimini bıraktığına dikkati çeken Toptan; "Sayın Esed'in Türkiye'yi ziyareti çok büyük önem taşımaktadır" dedi. İki ülke arasında üst düzeydeki ziyaretlerin son günlerde yoğunluk kazandığına işaret eden Toptan, Türkiye-Suriye ilişkilerinde hiçbir sorun görülmediğini ve Beşar Esed'in Türkiye seyahatini bölgeye önemli katkılar sağlayabilecek bir ziyaret olarak değerlendirdiğini sözlerine ekledi.

Koksal Toptan: "Suriye Ortadoğu Barışının Bir Parçasıdır"

Suriye'nin Ortadoğu bölgesinde barışın tesisi için etkin bir rol aldığını ifade eden Toptan, Ortadoğu'daki barışın bir parçası olarak gördüğünü belirttiği Suriye'nin AB üyesi ülkelerle ve KKTC ile ilişkilerindeki gelişmelere de dikkati çekti. Bu ilişkilerdeki gelişmelerin dünyaya mesaj niteliği taşıdığını hatırlatan Toptan, mülteci sorununa da değindi.

Toptan: "Şu anda Irak'lı bir buçuk milyon mülteci Suriye tarafından barındırılmaktadır. Bölge ülkeleri tarafından oradaki mültecilere çeşitli yardımlar yapılmaktadır ama şu anda bir buçuk milyon insan Suriye topraklarındadır ve bu durumun ağırlıklı yükünü Suriye çekmektedir" dedi.

Türkiye-Suriye Ortaklığı

Türkiye ve Suriye'nin bölgede nasıl bir işbirliği yürütebileceği konusunda yöneltilen soruya ise Toptan şöyle yanıt verdi: "Şu anda bölgede istikrarlı iki ülke Suriye ve Türkiye'dir. Bu iki ülkenin, işbirliğini devam ettirmeleri ve ileride önlerine çıkabilecek olan bazı ortak projeleri Ortadoğu adına yürütmeleri kendilerinden beklenebilir. Hem Türkiye'nin hem Suriye'nin buna hazır olmaları gerektiğini düşünüyorum."

Golan Tepeleri İşgal Problemi

Barış Konferansı'na katılmak için Golan Tepeleri'nin programa dahil edilmesini şart koşan Suriye'nin tavrını olumlu bulduğunu belirten Toptan; "Suriye'nin barış sürecine mutlaka katılması gerekir. Golan Tepeleri, Suriye'nin öteden beri çok üzerinde durduğu bir husus.. Belki topyekûn bir barış çerçevesinde çözüm bulunabilir. Fakat Suriye'nin Golan Tepeleri gündeme alınsa da alınmasa da, bu masada olması lazım. Sonuç itibarıyla her şey orada konuşulacaktır" dedi.

Koksal Toptan: "Biz Suriye'nin Hiçbir Komşusuyla Problemi Olmasın İstiyoruz"

Türkiye'nin her zaman barış için çalıştığını vurgulayan TBMM Başkanı, bölgede barış istediğini ve bütün ülkelerin komşularıyla olan problemlerini en azından asgariye indireceğini umduğunu söyledi. Toptan konuşmasını şöyle noktaladı:

"Suriye halkıyla bizim çok köklü tarihi ve kültürel birlikteliğimiz var. Suriye önemli bir komşumuz, halkı da bir anlamda bizim parçamız gibidir. İki halkın arasındaki engelleri kaldırıp başta serbest ticaret olmak üzere ilişkileri sürdürmekte çok ciddi yararlar görüyoruz. O çerçevede biz parlamento olarak üstümüze düşen görevleri yerine getireceğiz. Geçen dönem Türkiye Suriye ilişkileri Parlamentolar arasında yüksek düzeylere çıktı. Ben de bunu devam ettirmeye çalışacağım. İki ülke parlamentoları arasındaki sıkı iş birliğinin halka da yansıtılacağına inanıyorum"

Gelişen Türkiye-Suriye Ekonomik ve Sivil Toplum İlişkileri Konferansı

(3 Nisan 2002)

TESEV, Ekim 2001 Şam'a yaptığı ziyaret sırasında verilen kararlar ışığında, 3 Nisan 2002 tarihinde İstanbul The Marmara Oteli'nde gerçekleştirilen "Gelişen Türkiye-Suriye Ekonomik ve Sivil Toplum İlişkileri" başlıklı bir konferans düzenledi. Suriye Yüksek Öğrenim Bakanı Prof. Hassan Risheh, TC Şam Büyükelçisi Oğuz Çelikkol, Suriye Ankara Büyükelçisi Mohammed Said Al Bunni, Türk-Suriye İş Konseyi Başkanı Turgut Doyran ve Suriye Turizm Odaları Birliği Başkanı Saeb Nahhas'ın birer konuşma yaptıkları konferansa akademisyenler, işadamları ve medya büyük ilgi gösterdi. Konuşmacılar gelişen Türk-Suriye ilişkilerine örnekler verip yeni işbirliği alanları olması konusunda dileklerini dile getirirken Suriye ekonomisi ve Suriye'de yüksek öğrenim alanında yürütülen projeler hakkında değerli bilgiler aktardılar.

TESEV Direktörü Özdem Sanberk konferansı açış konuşmasında Türkiye ve Suriye arasında yüksek öğrenim, ekonomi ve turizm alanlarında büyük bir ilişkileri geliştirme potansiyeli olduğuna değindi. Yararlanılmayan bir çok yatırım olanağı bulunduğunu da hatırlatan Sanberk özellikle sınır bölgelerinde sadece ticari ve ekonomik alanda değil, sosyal ve kültürel alışveriş alanlarında da işbirliği imkanı bulunduğunu sözlerine ekledi. Bağımsız bir sivil toplum kuruluşu olan TESEV'in Türk-Suriye ilişkilerinin gelişmesinin önemini vurgulamaktan gurur duyduğunu da belirten Özdem Sanberk, bu şekilde iki ülke insanlarını yakınlaştırmaya katkıda bulunmayı umduklarının altını çizdi.

Suriye Yüksek Öğretim Bakanı Prof. Hassan Risheh ise iki ülke arasında gelişen ilişkiler ile birlikte karşılıklı güvenin de arttığını belirtti. Suriye'yi ilerici, laik bir parlamenter demokrasi, tam dini özgürlüğün hakim olduğu bir ülke, dünyanın en eski medeniyetlerin doğuş yeri ve önemli bir ticaret merkezi olarak tanımladı. Bilimsel ve akademik faaliyetlere destek verdiklerinin altını çizen Bakan Risheh bakanlıklarının yürüttüğü en son projeleri anlattı. Suriye Sanal Üniversite pilot projesinin Nisan ayından itibaren başlatıldığına değinen Risheh, bunun yanında "E-village" adlı projelerinin de bilgi ekonomisi oluşturma yolunda bir temel oluşturacağını belirtti. Tekno-polis projesinin ise global bir lojistik merkezi kurmayı amaçladığını açıkladı. Suriye Yüksek Öğretim Bakanlığı'nın internet ağının bütün üniversitelere bağlı olduğunu anlatan Risheh, bu yolla bütün profesör ve öğrencilerinin internet bağlantısının sağlandığını söyledi. Bakan Risheh Suriye yüksek öğrenimi üzerine yaptığı bu açıklamalardan sonra Türk üniversiteleri ile ortak araştırma projeleri, çalıştaylar, değişim programları yapmayı arzu ettiklerini belirtti. Arapça ve Türkçe öğreniminin teşvik edilmesi gerekliliğine de dikkat çeken Risheh, Türk firmalarının Suriye'ye yatırım yapmalarını umduklarını da sözlerine ekledi. Konuşmasını ise Mehmet Akif Ersoy'un şu sözlerine atıfta bulunarak bitirdi: "Arap Türk'ün gözü, Türk Arabın ayağıdır. İkinin birbirine hava, su gibi ihtiyacı vardır."

TC Şam Büyükelçisi Oğuz Çelikkol ise son aylarda iki ülke arasında gerçekleştirilen bakanlar düzeyindeki ziyaretlerin çok verimli geçtiğini ve ziyaretler sonucunda çeşitli işbirliği protokol ve anlaşmalarının imzalandığını anlattı. Bu gibi resmi temaslar ve işadamları arasındaki bağlantılar sayesinde iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştiğini belirtti. Kültürel alanda da kısa süre önce bir anlaşma imzalandığına değindi. Bunların yanında Türk sivil toplum kuruluşlarının da Suriye ile ilgilendiklerini, TESEV'in Ekim 2001 Şam ziyaretinin de bu yönde önemli bir açılım oluşturduğunu vurguladı.

Suriye Ankara Büyükelçisi Mohammed Said Al Bunni ise gittikçe çoğalan temasları kolaylaştırmak amacı ile Suriye'ye gitmek için gerekli olan vizeyi kaldırmayı umut ettiklerini bildirdi. Al Bunni, halen vizenin Suriye sınır kapılarında almanın mümkün olduğunu, fakat bu imkanın genelde kullanılmadığını söyledi. Türkiye ile sınırı olmayan ülkeler Türkiye ile ilişkilerinde birçok ayrıcalığa sahipken Türkiye ile en uzun ortak sınıra sahip olan Suriye'nin bu ayrıcalıklardan mahrum olduğunu hatırlattı. Al Bunni son olarak, hiçbir ülkenin küreselleşmeyi tek başına göğüs geremediği için de ikili ilişkileri geliştirmenin iki ülkenin karşılıklı çıkarlarına hizmet edeceğini vurguladı.

Türk-Suriye İş Konseyi Başkanı Turgut Doyran Türkiye ile Suriye arasındaki iş hacminin 1 milyar dolara ulaşmış olmasına rağmen iki taraf için de bu miktarın halen yetersiz kaldığını kaydetti. Yapılan bu toplantının ise yeni bir dönemin başlangıcını oluşturduğunu vurguladı. İki ülkenin dışişleri bakanlıklarının ekonomik ilişkilerin gelişmesini desteklediğine değinen Doyran, bu toplantı ile de üniversitelerin desteğini gördüklerini belirtti. Sosyal ve kültürel ilişkilerin ticari ilişkilerin yolunu açacağına inancında olduğunu söyleyen Doyran, Bakan Risheh ve heyetinin bu ziyaretinin kendilerini cesaretlendirdiğini vurguladı.

Suriye Turizm Odaları Birliği Başkanı Saeb Nahhas ise konuşmasında Suriye ve Suriye ekonomisi hakkında temel bilgiler verdi. Nahhas öncelikle Suriye'yi Doğu ile Batı arasında ticari ve kültürel etkileşim merkezi olarak tanımladı. Suriye'deki okur-yazar oranının erkeklerde %95, kadınlarda ise %77 olduğuna değindikten sonra Suriye'nin önemli kaynaklara sahip olduğunu hatırlatan Nahhas, bu kaynakları petrol, doğalgaz, fosfat, krom, manganez, demir, mermer, kaya tuzu, alüminyum ve alçıtaşı olarak sıraladı. Özel sektörün Suriye ekonomisinde sadece %30'luk bir pay oluşturmaya rağmen üretimdeki payının gayet yüksek olduğuna da dikkatleri çeken Nahhas, Suriye'nin %2.5'luk bir enflasyon oranı ile yatırıma elverişli bir ekonomiye sahip olduğunu belirtti. Suriye'nin ihracatının %58'i, ithalatının ise %31'inin Avrupa Birliği ile. İhracatının %70'ini ise petrol ve petrol ürünleri oluşturuyor. Suriye'nin AB ile bir Ortaklık Anlaşması imzalamayı arzu ettiğine de değinen Nahhas, Türkiye ile Suriye arasında ise 1974 ve 1982 yıllarında birer ticaret anlaşması imzalandığını da hatırlattı. 1997'den beri Türkiye-Suriye arasındaki ticaret fazlasının Suriye'den yana olduğuna da dikkatleri çekti. Turizm alanında büyük yatırım potansiyeli olduğunu vurgulayan Nahhas Suriye'nin ayrıca vergi olmayan serbest bölgelerinde otel ve tatil köyleri yaratmak için büyük imkanlar var olduğunu da söyledi.

Toplantının tartışma bölümünde ise dinleyiciler söz alarak önemli noktalara parmak bastılar. İşadamı Şerif Egeli, Ortadoğu hakkındaki tecrübelerine dayanarak çeşitli tespit ve önerilerde bulundu. Lojistik konusunun göreceli üstünlük sağlamak açısından çok önemli olduğunu belirten Egeli, Suriyelilerin çok iyi

işadamları olmalarına rağmen dünyaya yeterince açık olmadıklarına değindi. Suriye'nin özel sektörü daha fazla teşvik etmesi gerektiğini de savunan Egeli, Suriye'nin Ortadoğuya açılma konusunda Türkiye'den daha avantajlı olduğunu da kaydetti. Ortadoğunun Türk mallarını tanıdığını, Suriye'nin ise bu malları dağıtabileceğini, bunun Suriye'nin uluslararası açılımını kolaylaştıracağını ifade etti. Suriye'nin petrol hatları konusunda altyapı eksikliğiyle karşı karşıya olduğunu anlatan Egeli, Türk firmalarının ise bu konuda tecrübeli olduğunu, fakat bunun finansmanını karşılayamayacaklarını söyledi. Bu durumda Suriye'nin masraflarını karşılayacağı projeleri Türk inşaat firmalarının gerçekleştirebileceği önerisini getirdi. Türk-Suriye İş Konseyi üyesi, Arap Türk Bankası müdürü Ayhan Tuğsuz ise Suriye'deki bankacılık sisteminin olanak ve kolaylıklar bakımından yetersiz olduğunu gündeme getirerek, bankacılık kanunlarının değiştirilerek Türk bankalarının Suriye pazarına girmesine izin verecek şekile gelmesini sağlamasını umut ettiklerini belirtti. Toplantıya Nuro Holding adına katılan Muammer Arkan öncelikle şu anda iki ülke arasında mevcut olan olumlu yaklaşım ve niyetlerin önemini vurguladı. Türk firmalarının uluslararası standartlarda ürünleri, çekici fiyatlarda ürettiğinin de altını çizdi. Şam Üniversitesi öğretim üyelerinden Misbah Diab da benzeri platformlar düzenlenerek iki ülkenin tüm sektörlerinin bir araya gelip sektörler için amaç ve hedefler belirlemesinin yararlı olacağını belirtti. Bu bağlamda kültürel sektörün moral destek, akademik sektörün ise bilimsel temel sağlayacağını kaydetti.

Katılımcılardan gelen bu katkılardan sonra kapanış konuşmaları yapılarak konferans son buldu. Turgut Doyran Türk-Suriye İş Konseyi'nin "Her Türk işadamına bir Suriyeli iş ortağı" projesi başlattıklarını açıklarken, Büyükelçi Oğuz Çelikkol ulaştırma ve enerji bakanlarının önümüzdeki aylarda Suriye'ye yapacakları ziyaretlerin büyük fırsat yaratacağına inandığını ifade etti. Büyükelçi Mohammed Said Al Bunni ise Filistin'e karşı işlenen suçlardan büyük üzüntü duyduğunu belirterek, kurban ile saldırganın eşit şartlarda olmadığını savundu. Filistinlilerin direnme haklarının göz ardı edilerek, direnişlerinin terör hareketi sayıldığını öne sürdü. Bölgede istikrar sağlanmadan ekonomik gelişmenin de sağlanamayacağını hatırlatarak sözlerine son verdi. Saeb Nahhas ise 11 Eylül'ün dünya çapında ekonomik formüllerin değişmesine neden olduğuna değindi. Suriye'nin devlet ve özel sektör dışında %75 devlet, %25 özel sektörden oluşan "karışık sektör"e de sahip olduğuna değinen Nahhas, Lübnan'daki bankacılık sisteminden yararlanabileceklerini de belirtti. Lübnan Ortadoğunun merkezi iken kurulduğu için bankacılık sisteminin ülkenin kendisinden büyük olduğunu açıkladı. Suriye'nin gerekli kaynaklara sahip olduğunu, bundan sonra yapılması gerekenin şeffaflık ve dürüstlikle çalışmak olduğunu belirtti. Bakan Hassan Risheh ise kapanış konuşmasında önemli noktalara dikkat çekti. Suriye'nin stratejik seçeneğinin bölgede barış, güvenlik ve istikrarın hakim olmasıdır diyen Risheh, her türlü terör hareketine karşı olduklarını vurgulayan Risheh diğer tarafın barış yolunda hiçbir adım atmadığından yakındı. Türkiye-Suriye ilişkilerinin geliştirilmesi konusunda ise artık teoriden uygulamaya geçme zamanının geldiğini hatırlatan Risheh, tekerleği yeniden icat etmeye gerek olmadığını, bu bağlamda Türk ekonomisinin avantajlarından yararlanılması gerektiğini savundu. Üniversiteler konusunda da iki ülkede belli konularda odaklaşan ve uzmanlaşan merkezler yaratılması yolu ile her üniversitenin her konuda ve aynı konularda çalışmasını engelleyerek yararlı bir işbölümü yapılabileceğini belirtti. Üzerinde durulması gereken üç ana konuyu ticaret, turizm ve Suriye'nin imajının güçlendirilmesi olarak tanımlayan Risheh, eğitimin ana amaç, bilişim ekonomisinin de bir zorunluluk olduğunu sözlerine ekledi. Bu son iki alanda da Türkiye ile işbirliğinin şart olduğunu da vurguladı. E-ticaretin bütün dünya için gelecekte anahtar olacağını belirten Risheh, ekonomik işbirliğinin her zaman yeni alanlarla desteklenmesi gerektiğine dikkat çekti.

Basında Konferans

Suriye-Türkiye Arasındaki Ekonomik ve Sosyal İlişkilerin Geliştirilmesi Konusunda İstanbul'da Bir Konferans Düzenlendi.

Teşrin, 4 Nisan 2002

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) tarafından düzenlenen, Suriye-Türkiye ekonomik ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesi konulu bir konferans dün İstanbul'da başladı. Anılan konferansta, akademisyen ve uzmanlardan oluşan heyete Başkanlık eden Yüksek Öğrenim Bakanı Dr. Hassan Al-Riše de katılmıştır. Riše yaptığı konuşmada, eğitim ve bilimsel araştırmalar alanında Suriye-Türkiye arasındaki işbirliğinin önemine değinerek, ikili ilişkilerin gelişmesi ile etkin birçok alanda işbirliği yapma imkanının doğacağını, uluslararası alanda yaşanan değişimlere bağlı olarak doğan ihtiyaçların karşılanması ve tehditlere karşı konulması konusunda Suriye ve Türkiye'nin akademik, kültür, ekonomik ve ticari alanlardaki ikili

ilişkilerdeki entegrasyonun önemini kavramış olduğunu, Suriye'nin, gelecekteki teknolojik ve bilimsel tehditlere karşı konulmasının önemini kavradığını ve bu nedenle Bakanlığın, Suriye ve Orta Doğu bölgesindeki akademik ve bilimsel faaliyetlere katkıda bulunacak proje etkinliklerinin geliştirilmesi amacıyla kendine yeni hedefler belirlediğini belirterek, Suriye ekonomisinde, elektronik Pazar, ödeme siteleri, bankacılık, sağlık ve eğitim anlayışlarının uygulanmasını temin edecek olan elektronik kent projesinin uygulanması konusuna değindi.

Rişe konuşmasında devamla, geliştirme ve araştırma çevreleri, ayrıcalıklı merkezler ile teknoloji ve bilim için gelişmiş sistemler oluşturulması yönünde çaba harcadığını vurgulayarak, elektronik kentin birçok sayıda yeni üniversite, teknik enstitü, teknolojik kurumlar ile bilim ve teknoloji parklarını içereceğini, elektronik kentte fuar ve konferans düzenlenmesi için kolaylıklar gösterileceğini ve sözkonusu kentin, Suriye çapında stratejik ve merkezi bir proje oluşturulmasına katkıda bulunacağını dile getirdi.

Rişe konuşmasının sonunda, Suriye'nin, Türkiye ile olan mevcut bilimsel, sosyal ve ekonomik bağlarını geliştirme arzusunda olduğuna işaret ederek, mevcut ilişkilerin geliştirilmesi için bazı öneriler sundu.

Sözkonusu öneriler, ortak bilimsel projelerinin geliştirilmesi ve başta bilgisayarlık olmak üzere diğer alanlarda bilimsel araştırma merkezleri kurulmasını da içermektedir.

Öte yandan sempozyumda konuşan TESEV Başkanı Özdem Sanberk, Yüksek Öğrenim Bakanı Dr. Rişe'nin Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretin, iki ülke arasında eğitim, bilim ve ekonomi alanlarında işbirliği yapılması açısından önemli bir aşama olduğunu belirterek, Türkiye'nin, Suriye'de Cumhurbaşkanı Esad yönetiminde sürdürülmekte olan ve yüksek öğrenim, teknoloji ve bilim alanlarında önemli gelişmeler kaydeden idari, sosyal ve ekonomik reformları büyük bir dikkatle izlediğini ifade etti.

علاقات السورية التركية في عهد سيادة الرئيس بشار الاسد و رئيس

الوزراء رجب اردوغان السياسية و الاستراتيجية

Prof.Dr.Ahmet AĞIRAKÇA

الأستاذ الدكتور احمد آغير آقجا

بعد الحرب العالمية الثانية وبدء ما يعرف بسباق التسلح بين القطبين العسكريين ، الغربي : المتجسد بأمريكا ، والشرقي المتجسد بالاتحاد السوفييتي ، والذي ظهرت آثاره وتجسدت في النزاع على بسط السيطرة السياسية في الشرق الأوسط ، ونشوء حلف النيتو بين أمريكا وأوروبا والهدف منه حماية أوروبا ، وعلى الرغم من كون تركيا وإيران حليفان لأمريكا وذلك يعيق بسط المعسكر الشرقي نفوذه على الشرق الأوسط ويحول دونه ، إلا أن أمريكا كانت تتطلع لأكثر من ذلك وذلك بعقد اتفاقيات أخرى لتقوية نفوذها العسكري فيه .

فبدأت المبادرات الأمريكية وتم عقد عدة اتفاقيات مع تركيا والباكستان وكذلك العراق في فترة تراوحت بين عام (1951 إلى عام 1954) ، وتم في (10 شباط 1955) ما يسمى بحلف بغداد والذي عقده بريطانيا وتركيا مع العراق ، ويهدف لربط المنطقة العربية بالعالم الغربي وحفظ مصالحهم في الشرق الأوسط ، والحيلولة من زيادة نفوذ الاتحاد السوفييتي فيه .

وفي شهر تشرين الثاني من العام نفسه ، تم توقيع اتفاقية أمن مشترك بين بريطانيا والباكستان وإيران وتركيا والعراق ، وكانت العراق الدولة العربية الوحيدة التي كانت طرفاً في هذه الاتفاقية ، والتي أثرت سلباً على مجمل العلاقات العربية عامة والسورية خاصة .

وقد سعى رئيس الوزراء التركي **عدنان مندريس** ، لإقناع الحكومة السورية والتي كان يمثلها في ذلك الوقت الرئيس **فارس الخوري** سعى بدعوتها للانضمام في تلك الاتفاقية وقطع علاقاتها مع الاتحاد السوفييتي ، وذلك في زيارة منه لدمشق ، لكن محاولاته باءت بالفشل ، بل ناهضت دعوته الجماهير السورية آنذاك ، وذلك عبر مظاهرة شعبية عارمة شملت العاصمة دمشق تندد بهدف زيارته لدمشق ، والتي فهمت الجماهير أن الغاية منها الحيلولة دون نجاح الوحدة العربية بين سوريا ومصر في عهد **جمال عبد الناصر** والتي كانت ذات علاقات حسنة مع المعسكر الشرقي المتمثل في الاتحاد السوفييتي .

العلاقات السورية التركية في عهد الرئيس بشار الأسد :

منذ بدء الحرب الباردة واستمراراً لعام 1990 ، كانت العلاقات التركية والسورية في تصاعد وهبوط ، ولم تطرأ أية تغييرات واضحة في هذا الشأن ، وكانت سياسة الحكومة السورية تهدف إلى استعادة الأجزاء الشمالية من أراضيها التي سلبت منها في عهد الاحتلال الفرنسي والتي تم ضمها إلى الحكومة التركية ، وكذلك إلى هضبة الجولان التي استولت عليها حكومة الاحتلال الإسرائيلي .

وبالرغم من أن الحكومة السورية كانت تعبر عن ذلك في حدود خارطتها السياسية ، وثبتت فيها منطقة كليسيا ولواء إسكندرون ، إلا أنها كانت لا تتعرض لذلك في محادثاتها الدبلوماسية .

ونستطيع أن نقول أن العلاقات السورية التركية بعد الحرب الباردة كانت تدور حول ثلاثة محاور ، هي :

- 1 . المياه الإقليمية .
- 2 . والأمن الحدودي .
- 3 . والعلاقات التركية والإسرائيلية .

من دائرة الحرب إلى المحاورات السلمية .

كان من أهم الأسباب التي زادت من حدة توتر العلاقات السورية التركية ، هو استضافة سوريا **لعبد الله أوجلان** رئيس حزب العمال الكردستاني ، وتقديم الدعم والحماية له ، ولقد رفعت هذه المسألة حدة التوتر بين البلدين إلى أوجها ، بل أدت إلى إثارة أزمة سياسية شاملة بين البلدين في عام 1998 ، كان بين تجلياتها قيام تركيا بحشد قواتها على امتداد الحدود بين البلدين ، والتهديد بغزو دمشق ، ما لم توقف الأخيرة دعمها لحزب أوجلان ، فيما ردت الأخيرة بتبريد الأزمة والتهديئة السياسية ، والإعلان عن الرغبة السورية بعلاقات حسن جوار تقليدية مع تركيا ، وقد أثمرت الوساطات في انحسار الأزمة السياسية ، وتوجه البلدين إلى تسوية المشاكل القائمة بينهما ، وذلك عقب إخراج الحكومة السورية لـ : **عبد الله أوجلان** من أراضيها وإلقاء القبض عليه مؤخراً وإحضاره إلى تركيا .

ولاشك أن التوجه السوري الذي تأكد خلال أزمة العام 1998 ، وتكرس في اتفاق الجانبين الأمني الذي تم توقيعه في **أضنة** في تشرين الأول من العام ذاته ، ساهم في حدوث تبدل في النظرة التركية إلى العلاقة مع سوريا ، ومستقبل هذه العلاقة .

وبعد وفاة الرئيس الراحل حافظ الأسد ساهم الرئيس التركي في تأبين الرئيس السوري ، وهذا كانت بداية تحسن العلاقات إلى مستوى أفضل .

وقد تمت عقبها زيارة نائب الرئيس السوري **عبد الحليم خدام** إلى أنقرة بهدف توطيد العلاقات الطيبة بين البلدين وإحيائها ، وكانت خطة دبلوماسية جيدة ، تم من خلالها الدعوة لتحسين العلاقات بين البلدين على كل الأصعدة السياسية والاقتصادية ، وعاد النائب السوري بدعوة رسمية تتضمن دعوة الرئيس السوري لزيارة تركيا ، وأعقبها زيارة من الممثل العسكري السوري لأنقرة وذلك في أوائل 2001 ، وكذلك في منتصفه في شهر حزيران ، وذلك عقب التطبيقات العسكرية الأمريكية والإسرائيلية والتركية المشتركة في مدينة قونيا ، حيث تم بعد ذلك دعوة تركيا للقيادة العسكرية السورية إلى أنقرة لتأكيد حسن العلاقة بين البلدين وتوطيد العلاقات العسكرية بينهما ، وتمت الاتفاق على تشكيل تطبيقات عسكرية بين سوريا وتركيا .

وفي هذه الفترة صرحت الحكومة ورتاسة الوزراء في أكثر من مرة على حسن العلاقات فيما بين البلدين ، وتحسن العلاقات الاقتصادية ، حتى لقد صرّح السفير السوري محمد البني في أنقرة أن مستوى التعاملات التجارية بين البلدين لعام 2000 م قد وصلت إلى (750 مليون دولار) بينما ارتفع في العام الذي يليه ليصل إلى (مليار دولار) وفي عام 2002 وصل إلى (مليار ونصف دولار) وإن تزايدها في الأعوام المتتالية دليل واضح على تحسن ملحوظ في العلاقات التجارية بين البلدين .

وفي عام 2003 م بدأ ازدياد تحسن العلاقات يزداد وضوحاً ، والذي ساهم في ذلك الاحتلال الأمريكي للعراق ، حيث إن اتحاد رأي البلدين في حل الأزمة بشكل سلمي والمحادثات التي أعقبت ذلك زادت من توطيد العلاقات بشكل

ملحوظ ليس فقط بين البلدين بل بين الدول العربية المجاورة للعراق عموماً إضافة إلى مصر وتم إثر ذلك زيارة وزراء خارجية تلك البلدان إلى إسطنبول و أعقب اجتماعهم هذا اجتماعاً مماثلاً في دمشق لدراسة أوضاع الحرب الأمريكية على العراق .

ولقد شهد عام 2003 تطوراً ملحوظاً في العلاقات بين البلدين ، ففي المجال الاقتصادي ارتفعت نسبة التعاملات التجارية بين البلدين إلى (ملياري دولار) .

وفي المجال السياسي تمت زيارات سياسية رفيعة المستوى ابتداءً ذلك بزيارة وزير الخارجية السوري **مصطفى الشرح** لأنقرة يدعو فيها الرئيس التركي أحمد نجات سيزار لزيارة سوريا ومناقشة أحداث المنطقة وعلى رأس ذلك تداعيات الاحتلال الأمريكي للعراق وأثره على المنطقة .

وأعقب ذلك زيارة رئيس الوزراء مصطفى ميرو ، وكانت زيارة رفيعة المستوى بعد انقطاع دام ثمانية عشر عاماً ، وتمت خلالها مناقشة مشكلة منابع المياه وقضية الأمن في الشرق الأوسط .

ومن الملحوظ أنه في خلال خمس سنوات تم انتقال العلاقة بين البلدين من حالة تأهب لحرب عسكرية ، إلى حالة من الصداقة والتعاون في كل المجالات وصلت في تحسنها إلى أن تفوق على علاقة سورية بجوارها من البلدان العربية وخاصة دول الشرق الأوسط .

كما تم في ذلك العام اتفاق ضم الدولتين بالإضافة إلى إيران للحيلولة دون قيام دولة كردية في المنطقة .

ولقد ساهم انعقاد المؤتمر الإسلامي آنذاك في ماليزيا في العام نفسه إلى مزيد من العلاقات الأخوية بين البلدين ، واجتماع كل من الزعيمين التركي والسوري حيث تبادلوا الآراء في قضية الاحتلال الأمريكي للعراق ، والذي أدى إلى توحيد الرأي في المسألة بينهما .

وقد وصلت العلاقات السورية التركية إلى قمتها وذلك عندما قام سيادة الرئيس بشار الأسد بزيارة إلى تركيا عام 2004 م ، حيث كانت هذه الزيارة هي الأولى من نوعها أي على مستوى رئاسة الجمهورية ، وذلك بعد انقطاع دام بين البلدين منذ عام 1946 أي أكثر من نصف قرن .

وهذه الزيارة كان لها أثر عظيم ليس في تحسن العلاقات السورية التركية ؛ فقط بل على المنطقة العربية عموماً .

وقد صرح سيادة الرئيس بشار في المؤتمر الصحفي الذي عقد بمجيئه ، عندما سئل عن المشاكل التي كانت موجودة بين البلدين كمسألة المياه الإقليمية ، وأرض كليكيك ولواء إسكندرون ، فقد صرح سيادته أن هذه المشاكل تحل تبعاً للقانون الدولي ، ولكن مواد القانون الدولي تعقد المشكلة أكثر مما تحلها ، وأنه لا بد من حلها عن طريق المحاوراة الدبلوماسية والصداقة القائمة بين البلدين ، وأن تركيا إذا خطت خطوة في حلها ؛ فإن سوريا ستخطو مكانها ومقابلها خطوتين إلى الأمام ، وخاصة في مشكلة المياه الإقليمية .

وأجاب في حق مسألة لواء إسكندرون أنها لا تحل في أيام بل تحتاج للوقت وأن أمرها ليس بالأمر المستعصي ، وهو لا ينظر إلى لواء إسكندرون على أنه أرض سورية ، وما نفكر بتصعيد العلاقات بين الدولتين إلى حد الحرب لأجلها ، والحل الأمثل أن نرجئها إلى المستقبل ، وأن نسعى ودياً لحل المشاكل العالقة بصددها .

وتصريحات سيادته التي طمأنت الجانب التركي ، وقضت على ما بقي من تماماً أي أثر للتوتر القديم بين الدولتين ، وقد جاءت في وقت مهم له أهميته في تحقيق التوازن بين دول المنطقة .

وفي الحقيقة فإن زيارة سيادته جاءت في وقت زامن مسائل إقليمية وعالمية هامة كالاتهامات الأمريكية لسوريا بأن سلاح الدمار الشامل بنهريها أسلحة الدمار الشامل إلى أراضيها من العراق ، ومشكلة الشرق الكبير ، ومشكلة الاحتلال الأمريكي للعراق ، فقد جاء توقيتها في وقت حساس له قيمته وأهميته في تسوية الأمور الإقليمية والتوازن السياسي في المنطقة ، وخاصة بعد الاتفاق الثلاثي المنعقد بين بريطانيا وأمريكا وإسرائيل ، فقد تم مقابله عقد اتفاق يقابله يضم سوريا وتركيا وإيران فمن هذه الأوجه تتضح الرؤيا الحكيمة في اختيار سيادته التوقيت المناسب لزيارته الأولى إلى تركيا ، ولا يخفى أن العالم بأجمعه كان يتربح نتائج هذه الزيارة التي أكدت على وحدة موقف البلدين تجاه الاحتلال الأمريكي للعراق وبينت رفضها المطلق لتقسيم أراضيها ، والتي زادت من حسن علاقة تركيا بعموم دول المنطقة العربية ، وإن توطيد العلاقة الحميمة بين البلدين أدى إلى الحد من علاقة تركيا بإسرائيل .

زيارة رئيس الوزراء التركي رجب طيب أردوغان :

لقد كانت الزيارة الأخيرة لرئيس الوزراء التركي رجب طيب أردوغان ذات أهمية كبرى لأنها من جهة تاريخنا وجغرافيتنا وثقافتنا وديننا وسياستنا المشتركة ، فالمصالحة المشتركة ابتدأ منذ فتح المسلمين لبلاد الأناضول واستمراراً للحروب الصليبية وذلك لأن البلاد كانت ولاية واحدة وقد تمت المشاركة من كلا الطرفين في جهاد الفرنجة .

وكذلك في زمن الزحف المغولي واحتياحه لها فقد هبت كل بقعة من فيها لمقاومة الزحف المغولي إليها ودافعت عن مصالح الإسلام والمسلمين فيها ، وخاصة أن مقر المعركة كان في سوريا ، وهذا يدل على أن مصلحة مشتركة ما تفصل بين الشعبين التركي والعربي عموماً والسوري على وجه الخصوص لأن ما يتعرض له أحد الطرفين سيؤثر بشكل مباشر على الطرف الآخر سلباً أو إيجاباً لشدة العلاقة التي تربط بين الطرفين استراتيجياً واقتصادياً وتجارياً وسياسياً ودينيّاً وثقافياً ، ولذلك اجتمعنا اليوم لنتباحث موضوع مصالحنا المشتركة لا كأصحاب جنسيتين مختلفتين بل كأصحاب دين واحد ، ولا كجيران بل كأسرة واحدة ذات مصير واحد ومنافع متحدة مشتركة .

وليس هذا ما يدور في المحافل السياسية ، والمحاورات الدبلوماسية والمؤتمرات العالية المستوى ، بل هو ما يؤكد العامة من الناس في كلا البلدين وما يدور بينهم في أحاديثهم من عمق الترابط بين الشعبين في العادات والثقافات والتقليد الموروثة ، فكثيراً ما سمعنا أن حلب جزء من تركيا وتركيا امتداد لسوريا ، وهذا يؤكد على أن منفعة كل طرف تؤثر طردياً على الطرف الآخر ، وكذلك فإن أي ضرر لاحق لأي طرف فإنه سيؤثر سلباً على الطرف الآخر .

ومن المعلوم أن ثمة مشاكل بين البلدين كرستها الانقسامات واختلاف السياسات ، وانهار الدولة العثمانية ، واختلتها دول الاستعمار الأوربي الطامع في بلاد المسلمين ليزيد من خلافاتهم ويبقى له دور الوساطة وسلطة التدخل لحل النزاع على شكل يوافق مصالحه وسياساته ، فمشكلة لواء إسكندرون والمياه الإقليمية والأمن يجب أن تحل سلمياً وودياً كما أكد سيادة الرئيس بشار الأسد في زيارته الكريمة لتركيا ، وأن نتتهج معاً مسألة التسوية المشتركة لكل المشاكل العالقة بين الطرفين بشكل ودي يساير مصلحة الشعبين ومصلحة سياسة البلدين الشقيقين .

وهذا ليس بالأمر المستحيل فكما تمت تسوية مسألة أوست لورا بين ألمانيا وفرنسا ، وإن حل الأزمة سريعاً بشكل يساير مصلحة البلدين والشعبين تعود بالخير الوفير لكليهما ويقطع السبيل على من يريد تجديد النزاع بين الطرفين مستغلاً لوجود أزمات بين البلدين .

ولا ننسى أن سياسة تركيا في الخمسينات والتحاقها بحلف الأطلسي فرض عليه أن تتخذ من هذه الأزمة لغماً ، وأن تفخخ ما يقارب 900 كم أو يزيد بالألغام المتفجرة ، وتزرعها على الحدود التركية السورية أطول حدود تركية مع دولة مجاورة لها ، سعياً لخدمة مصالحها المترابطة مع الحلف الأطلسي آنذاك .

وكذلك كانت السياسة السورية حليفة للاتحاد السوفيتي ، وتسعى لخدمة مصالحه ، وهذا أدى لحدوث مشكل كبيرة بين البلدين تخدم الغير دون أن تخدم مصالحهما ، وحصلت الخصومة بينهما وتآزمت تبعاً لمصالح القوى العظمى في المنطقة ، وتآزمت المشكلة حتى كادت نيران الحرب تشتعل وتستعر بينهما بسبب ماء الفرات ومنطقة كليكييا ، وكادت الدماء تهرق في سبيل مصالح الأعداء الطامعين وعداء مفتعل متعمد بين الإخوان المتجاورين .

فسوريا أقرب لتركيا من حلف النيتو وتركيا أقرب لسوريا من الاتحاد السوفيتي ، بينما نجد أن فرنسا وألمانيا رغم الاختلاف الديني والعربي والمصالح والجغرافيا فإنهما اتفقتا لاتفاق مصالحهما ، وسعياً في تحقيق مزيد من الخير لشعبيهما .

ونحن اليوم وفي هذه الظروف الراهنة أشد حاجة إلى أي وقت سابق لشحذ الهمم ومد يد العون والاتحاد للوقوف أمام طمع أعدائنا بأراضينا ومصالحنا ، فالشرق الأوسط ومن بعده العالم الإسلامي على امتداد رقعته أحوج ما يكون للوحدة .

ونحن نجد أن الجرح الذي ثلمت به أمريكا والقوى المتواطئة معها كرامة الأمة الإسلامية والعربية وبلدان الجوار في الشرق الأوسط في فرض احتلالها العسكري على العراق ، والتهديدات التي توجهها كما تريد ولمن تريد بسبب التفرقة المدروسة التي سعت وحلفائها لزرعها بين حكومات وشعوب المنطقة .

لكن ما يدعو إلى الأمل ما نحن عليه من سعي لتحسين العلاقات بين البلدين والتي ابتدأت واتضحت بعد القبض على عبد الله أوجلان زعيم العمال الكردستاني ، وزيارة الرئيس أحمد نجدت سيزار ، عقب وفاة الرئيس الراحل حافظ الأسد ، وكيف غدت المشاكل نقطة عودة للمحاوراة والإخاء ، والتعاون والاتحاد ، وعادت المياه لمجاريها الأصلية فنحن ولاية واحدة ، وأمة واحدة ، كما وصرح بذلك سيادة الرئيس بشار الأسد عندما بين أن الخلافة العثمانية أصل للدولتين

المتجاورتين ، وهذا التصريح يدل على عظم مساعيه ومساعي حكومته على الإصلاح والاتحاد .

والعلاقات التي بين الدولتين لم تبدأ منذ سنوات قليلة ، بل تعود لقبل ألف ومئتين سنة ، فنحن دولة واحدة وأمة واحدة ، واليوم نجد أن أول عاصمة للإسلام بعد المدينة المنورة وهي دمشق ، وآخر عاصمة للإسلام وهي إستانبول قد تعاضدتا لتمد لبعضهما يد المحبة ولتتصافحا وتتعانقا .

ويسعدني عبر حديثي أن أذكر جزءاً من اللقاء الصحفي الذي أجري مع سيادة الرئيس بشار الأسد ، بعد أن سأله الصحفي **محمد علي برانت قائلاً** : إن العلاقات الاستراتيجية السورية قد بدأت بين الدولتين ، وبعضهم يقول أنها ابتدأت وتحسنت إلى حد يعارض فيه ما وصلت إليه ، فما تقولين في ذلك .

فأجاب سيادته : بجواب يدل على فراسته وحكته ، وجوابه حُق له أن يحفظ فلا ينسى : **مهنا تقدمنا إلى الأمام فهذا لخدمة مصالحنا ، ويجب أن نتقدم أكثر مما نحن عليه .**

صدقت يا سيادة الرئيس يجب أن نتقدم أكثر مما نحن عليه ، وأعلمكم أن سيادة رئيس الوزراء التركي السيد **رحب طيب أردوغان** يتبنى الفكر نفسه ويسعى للغاية ذاتها ، وإنه لِيَسْرَجِرَ كل إمكاناته السياسية ، والعملية لتجسيد هذه الفكرة وتطبيقها على أرض الواقع .

ولا يخفى على سيادة الحضور ما تسعى إليه السياسة الأمريكية من تصعيد الضغوط على الحكومة السورية ، وما صرح به الرئيس الأمريكي جورج بوش أمام مرآى العالم ومسمعه ، ومن هذا نفهم أن اتفاق البلدين قد لا تؤيده بعض الدول وتحاول أن تحاول عرقلته ، لأنه يعارض مصالحها الإستعمارية في المنطقة .

لكن مع مساعي سيادة الرئيس بشار ومع ما يبذله سيادة الرئيس عبد الله جول ورئيس وزرائه من جهود سنصل بإذن الله لمساعي تخدم مصالح الطرفين في خدمة الأمة والشعب .

ولعل الزيارة الأخيرة لرئيس الوزراء التركي **رحب طيب** أردوغان إلى سوريا والتي كانت تهدف لدراسة مخطط بناء سد على نهر العاصي ، ومسألة التزويد بالغاز الطبيعي ، والطاقة الكهربائية ، والتبادل الثقافي ، وتطوير مجال السياحة ، وما تم في أوائل عام 2007 ، بدءاً بالتجارة الحرة بين البلدين ، ودواماً في مجال الثقافة والسياحة والتجارة وما تم عقده بين الطرفين في المجالات الأخرى ، ليؤكد المساعي الجادة في هذا الإطار .

وكانت تلك المبادرة تجسيدا لما صرح سيادة رئيس الوزراء التركي **رحب طيب أردوغان** بأن لا مجال لتضييع الوقت وتأخير كل ما يخدم المصالح الإستراتيجية والاقتصادية المشتركة بين البلدين ، وما يهدف لتطوير العلاقة فيما بيننا ، وبين سيادته أن البلدين يتغذيان من شريان واحد ، وأنه ينبغي المحافظة على هذا الشريان المشترك لدوام استمرار حياة البلدين .

وعلى هذا يُطلب من كلا الطرفين بذل كل المساعي لتطوير العلاقات الدبلوماسية والاقتصادية ، والحيلولة دون أي عائق يعيق تطورها ونجاحها .

ولا بد للبلدين من مواجهة الخطط التي تحاك ضد اتفاقنا ، والتصدي لكل من لا يناسبه صفو العلاقات بيننا ، ومن المعروف أن تركيا تحتل موقعا جغرافيا استراتيجيا فهل جسراً يصل الغرب بالشرق ، ومن البديهي أن يكون اتفاق سوريا وتركيا مصادماً لمصلحة أمريكا في المنطقة وخاصة بعد غزوها للعراق .

وتأكيداً لمساعي الحفاظ على تطوير العلاقات فيما بيننا فقد تم اجتماع المسؤولين عن التجارة في كل من البلدين لعقد مؤتمر التجارة الحرة بين البلدين في مدينة مرسين التركية والتي اختيرت عاصمة تجارية للعلاقات التجارية في الشرق الأوسط ، وكان هذا الاجتماع في فندق الهلتون في بداية كانون الثاني سنة 2007 وحضر هذا المؤتمر كل من السفير السوري في مدينة غازي عنتاب بهجت دوغمان والأمين العام للعلاقات الاقتصادية والتجارية (**سلامين جديج**) ، ورئيس اتحاد التجارة الخارجية بهاء الدين حسن ، ورئيس جمعية التضامن والتعاون في مجال العمل العربي التركي سادات قوطلو وحضرة رئيس غرفة تجارة غازي عنتاب أحمد أركان وما زاد 300 من رجال ونساء الأعمال وجمعيات أهلية تجارية من كلا البلدين .

وبالنظر لرأس المال التعاملات التجارية السابقة والتي كانت بمعدل 337 مليون دولار وكان نصيب مرسين منه 55 مليون دولار أي بمعدل السدس ، أما في عام 2007 فقد وصلت إلى 3000 مليار دولار ، ويقول في هذا الصدد رئيس الاتحاد العام للتجارة الخارجية السيد سلامين جديج فيقول أنها في نهاية عام 2007 فقد وصلت لـ : ثلاث ونصف مليار دولار ، ونصيب مرسين منه 750 مليون دولار في الشهر الأخير من السنة فقط .

وذلك لما يتمتع به ميناؤها الواقع على البحر الأبيض المتوسط ولسهولة التجارة منه وقربه إلى سوريا .

وخاصة أنه يوجد أصول عربية في جنوب تركيا ، وهذا يسهل العلاقات التركية السورية التجارية وخاصة في غازي عنتاب وكهرمان مرعش فتجارهم منضمون إلى تجار مرسين وذلك يعود لألف سنة سابقة ، وهذا يدل على عمق الصلات التاريخية بين البلدين .

ومن المعلوم أن تاريخ التجارة بين البلدين يعود إلى قبل 3000 سنة ، وكانت سوريا مركز تجاري في المنطقة فهي إن صح التعبير عاصمة التجارة من قدم التاريخ لأنها جسر يصل تجارة الشمال بالجنوب .

والأخوة التجار من كلا الطرفين يؤكدون ويسعون لتطوير العلاقات التجارية فيما بينهم ، فهي بعد أن خرجت من مرحلة تشبه الركود وتتميز بالبرود تحولت إلى علاقات حميمة ووطيدة وتسعى للدوام ، ويشهد لذلك ما تشهده الحركة التجارية المتطورة في ميناء مرسين والمرافئ التجارية على الساحل السوري .

يقول السيد سادات قوطلو رئيس اتحاد التجارة العربي التركي داعياً التجار في البلدين لتبادل الزيارات بين البلدين والتعاون التجاري كذلك ، وحقيقة ما يظهر على أرض الواقع أكثر من المتوقع .

أما السفير السوري في غازي عنتاب بهجت دوغمان فقد صرح بتطوير العلاقات عامة وزيادة العلاقات التجارية على وجه الخصوص فهي تشهد تقدماً ملحوظاً ، وأكد أن المؤتمر المنعقد بصمة واضحة على هذا التقدم ، وأنه يتطلع لمزيد من التطوير بين البلدين .

وقد أبدى رئيس اتحاد التجارة الخارجية بهاء الدين حسن إعجابه بكثافة الإقبال وكثرة المشتركين في المؤتمر ، ودعا لزيادة اللقاءات بين رجال الأعمال في البلدين ، وعقد المزيد من المؤتمرات التي تسعى لخدمة التجارة بين البلدين ، وأكد أن لا غربة يشعرها تجار البلدين فيما بينهما فكل طرف يشعر نفسه أنه لا زال في بلده بل وفي بلده .

وشاركت الصحافة في ذلك المؤتمر المنعقد في مرسين فكانت خولة غازي من جريدة الثورة ، وأيضا من جريدة سوريا اليوم (سيريا تودي) ومن مجلة تشرين الأخ سلمان عز الدين وغيرهم من الصحف الأخرى .

ولقد صرحت الصحفية خولة غازي عن سعادتها بالعلاقات المشتركة بين البلدين وعلى إيمانها بمساعي حكومة السيد طيب أردوغان في تطويرها ثقافياً وتجارياً وسياسياً ، وأكد أن في ذلك نتائج طيبة تؤدي وتساعد على اتحاد البلدين في هذه المجالات واتفاقهم ، وبينت أن اهتزاز العلاقة بين سوريا ولبنان دفع بالتجار السوريين إلى الأراضي التركية ، وكذلك فإن حركة السياحة كانت تابعة لها ونشطت السياحة من المدن السورية إلى المدن التركية وخاصة في الجنوب ، وبينت أن السلع التجارية التركية تمتاز بالجودة والسعر المناسب مقارنة مع بلدان الغرب .

وقال السيد سلمان عز الدين في صحيفة تشرين : لقد كنا نأمل أن تتعزز العلاقات التجارية والسياسية بين البلدين في وقت أسبق أي قبل سنوات كثيرة لأن كلا البلدين يجمع بينهما نقاط مشتركة وكلينا بحاجة للطرف الآخر .

ونأمل من تجار دمشق وحلب على العمل المشترك على تطوير العلاقة بين البلدين والقيام بما يجب .

كما تقدم بشكره لسيادة الرئيس أردوغان لمساعيه الطيبة في تحسين العلاقات بين الجانبين .

والنتيجة : والحقيقة تقال فإن تطوير العلاقات بين البلدين ابتداءً في فترة مهمة ، ابتدأت مع تسلم الرئيس أردوغان سدة رئاسة الوزراء ، حيث كانت العلاقات الأمريكية والإسرائيلية والتركية في قمته ، وبحنكته السياسية عمل على تأسيس علاقات مهمة على كافة الصعد السياسية والتجارية والسياحية والثقافية وتطويرها بين البلدين ، والآن يرى الشعب التركي أن العلاقة بين البلدين تؤدي إلى عودة العلاقات التاريخية المنصرمة والتي كانت قد انبثقت من تاريخ واحد وجغرافية واحدة فتركيا امتداد لسوريا وسوريا امتداد لتركيا .

ونحن نأمل ونسعى لمزيد من تقوية الأواصر بين البلدين ، وأن تكون قدوة وصورة رائعة يحتذى بها لتقوية مزيد من العلاقات مع دول الشرق الأوسط الأخرى فسوريا هي أقرب البلدان لتركيا من دول الشرق الأوسط ، وإن حسن العلاقة فيما بين البلدين لهو جسر نرغب عبوره للوصول إلى جميع البلدان العربية الأخرى .

ومن المؤكد أن تقوية الأواصر فيما بين تركيا والعرب سيعزز من موقع المؤتمر الإسلامي والتعاون فيما بين أعضاء الدول المشتركة فيه ، وهو يعتبر أكبر اتحاد بعد الاتحاد الدولي وفيه ما يقارب 60 عضواً ودولة ، ومعروف أن المؤتمر الإسلامي ينعقد في السنة مرة أو مرتين ويخرج بقرارات قد تنفذ وقد تهمل .

لكن إذا ازدادت العلاقات تطوراً فإن هذا سيزيد من اتحادنا وقوتنا ، وسنجد أن الحدود بيننا حدود مصطنعة ، وهذا ما أكده سيادة الرئيس رجب طيب أردوغان عندما قال يجب أن نتقدم أكثر مما تقدمنا ، لأن الشعب التركي ينظر للشعب السوري نظر الأخوة والقرابة ، وإن أكبر حدود تجمعنا مع أي دولة مجاورة هي الحدود السورية ، وكثير من الأسر تتوزع بين على الحدود وطولها تجمع بينها القرابة ، وهناك مواطنون أتراك لهم أصول عربية ويتكلمون العربية كما في أنطاكية وسيرت وكهرمان ومرعش وماردين وغيرها ، كما أن هناك أصول تركية تقيم في الأراضي السورية كما في مدينة حلب والقامشلي وعامودة وغيرها ولهم قرابة في تركيا .

ولذلك من الناحية الاجتماعية فإن دواعي الاتحاد قوية بيننا ، فالشعبين شقيقين والحدود المصطنعة في عام 1921 م لم يصنعها شعب البلدين بل صنعها الاحتلال الفرنسي .

وإننا في جنوب تركيا وشرقه لا نقول حدود سوريا وتركيا وإنما نقول فوق الخط وتحت الخط .

ولقد سمعنا من بعض إخواننا السوريين وأقاربنا الساكنين في سوريا أنهم يستخدمون نفس التعبير ، وأن كلمة حدود لم تستعمل إلى منذ سنوات قريبة ، وهذا أن كلا الشعبين لم يقبلا خط التقسيم وحد الاستعمار .

والى الآن فإن كثير من العائلات في الجنوب التركي لا يزالون يتكلمون العربية وأنا واحد منهم .

وكذلك أعرف في حلب وجوارها منهم كبار السن لا يعرفون العربية لا يتكلمون إلا التركية .

فوالدي ووالدتي ما كانوا يتكلمون التركية ولا تعلموها بل كانوا لا يشعرون الانفصال عن سوريا ، وهذا لا يتعلق بالجنوب التركي بل إن كثيراً من شعب تركيا ليشعرون بالشعور نفسه فالشعب التركي هو أقرب للعرب من السوفييت واليونانيين والبلغار والإيرانيين وغيرهم من دول الجوار وشعوب العالم الأخرى .

إن أذربيجان تتحدر من أصول تركية لكن شعور التقارب للعرب أقوى وأكبر من شعور اتحاد العنصر مع أذربيجان .

وهذه العلاقات الاستراتيجية نأمل كعلماء وشعوب من سيادة الرئيسين أن تتلقى مزيداً من التطوير والاهتمام ليس فقط في مجال التجارة والاقتصاد والسياحة والعسكرية ، بل نأمل إلى حل كل ما يعوق دون مزيد من أخوة الشعبين واندماجه .

وخاصة أن سياسة السيد أردوغان هي كالتالي : السعي لفض كامل الخلافات والمسائل العالقة بين الدولتين ، وأن يعود مستوى الخلاف إلى الصفر .

وهذه سياسته التي يسعى لها ليس مع سوريا فقط بل مع كل دول الجوار .

ومنذ أن وصل إلى سدة الحكم وهو لتحسين وضع تركيا واليوم فإن الاقتصاد التركي على ما يرام ونحن سعداء جداً من حكمته وسياسته وكذلك من سياسة سيادة رئيس الجمهورية السورية السيد بشار الأسد ، ونحن عندما نرى صورة كليهما مجتمعين في الصحف والمجلات فإن السعادة تبهج قلوبنا وتملأ أرواحنا لعودة أواصر المودة والأخوة بين البلدين .

ونتمنى دوامها وازدهارها ، وأختم كلمتي بهذه بشكري لحسن إصغائكم .